

Tapis Latvijas vēsturē apjomīgākais pētījums

FOTO: Andris Bērziņš

Akadēmiskā rakstu krājuma „Latvieši un Latvija” zinātniskie redaktori Tālavis Jundzis (no kreisās), Guntis Zemītis, Ilga Jansone, akadēmiķis Jānis Stradiņš, Valsts prezidents Andris Bērziņš, Maija Kūle, LZA prezidents Ojārs Spārītis un Andrejs Vasks izdevuma atvēršanas svētkos LZA 17. februārī.

IK ILZE BRINKMANE

„Šī patiešām ir svētku diena, jo varam runāt par četros gados paveikto. 2009. gadā iesniedzu priekšlikumu, ka jāizdod grāmata par latviešiem un Latviju, ņemot par pamatu 1930.–1932. gadā izdoto divu sējumu krājumu „Latvieši”, kuru savulaik sagatavoja profesors Pēteris Šmits un Francis Balodis,” akadēmiskā rakstu krājuma „Latvieši un Latvija” atklāšanas konferencē 17. februārī Latvijas Zinātņu akadēmijā (LZA) stāsta Valsts pētījumu programmas „Nacionālā identitāte (valoda, Latvijas vēsture, kultūra un cilvēkdrošība)”

vadītājs **Jānis Stradiņš**. Viņš pateicas 83 autoriem, kuru uzrakstītais kopumā publicēts 2400 lappusēs, atzīnīgi novērtē arī recenzentu un citu darba tapšanā iesaistīto cilvēku ieguldījumu. Tas par šo tēmu ir plašākais krājums, kāds jebkad Latvijā izdots.

Akadēmiķis J. Stradiņš piemin arī ne visai slavējamu faktu, ka bijušais izglītības un zinātnes ministrs Roberts Ķīlis „nogrīzis” 50 tūkstošu latu, kas apdraudēja pētījuma iznākšanu, tādēļ īpaši pateicas uzņēmējiem, kuri piešķīra finansējumu, – un krājums drukātā formātā varēja ieraudzīt die-nasgaismu.

Daudzi jauni fakti
Zinātniskā redaktore **Maija Kūle** paveikto raksturo šādi: „Sējumi ir gan pacilājoši, tautas izturību un pašapziņu apliecinoši, gan arī sāpīgi skumji, domājot par senču traģēdijām un vēsturiskajām netaisnībām. Taču akadēmiskajos rakstos nav ne miņas no kaut kādas politiska revanša vēlmes, nav sāpīgas pasūdžēšanās, manuprāt, nav pat bāreņu tautas sindroma, jo tas nenēs veiksmi modernajā pasaulē, un tā vairs nevajag domāt. Latvieši parādās kā maza, sīksta, izturīga, strādīga tauta, kas savu vēsturisko likteni ir izcietusi līdzās

daudzām citām apspiestām tautām (ar dažiem sliktā dzīvesveida paradumiem, kā, piemēram, dzeršana, bet tas gan akadēmiskajos rakstos nav uzsvērts!).”

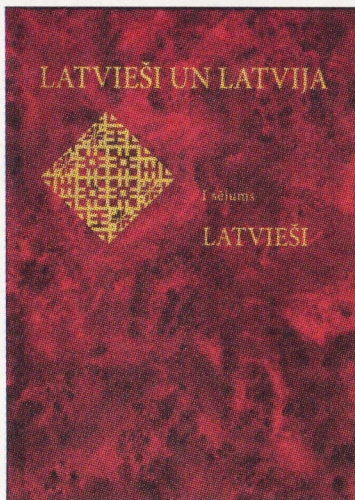
Analizējot nacionālās un Eiropas vērtības, profesore atklāj, ka, ņemot vērā Latvijas etniski daudzveidīgo kultūru gadsimtu gaitā, sējumu redakcijas kolēģija uzskatīja par nepieciešamu iekļaut pētījumus par mazākumtautību devumu un veltīt vērību vācbaltiešiem Latvijā kultūras kontekstā. „Man liekas, ka sējumi savā ziņā atdod godu vāciešu un vācbaltiešu progresīvajam devumam, kas, ņemot vērā

vēsturisko attīstību, ir bijis nepieciešams solis, un tas šeit ir sperts!” uzsver M. Kūle.

Viens no krājuma zinātniskajiem redaktoriem **Andrejs Vasks** īsā uzrunā atklāj zīmīgus faktus par Latviju pirms latviešiem. Viens no tiem ir par baltu valodas attīstību – ka to nevar saistīt ar iespaidīgu demogrāfisku jaunu iedzīvotāju imigrāciju, bet, pētot arheoloģiskos materiālus, izsekojot materiālajai kultūrai un ģenētisko elementu pēctecībai no mezolīta līdz bronzas un dzelzs laikmetam, rod citu izskaidrojumu.

Tapis Latvijas vēsturē apjomīgākais pētījums

Turpinājums no 1. lpp. ►

„Mūsdienu latviešiem raksturīgo trīs antropoloģisko tipu izcelme saistās gan ar akmens laikmeta medniekiem, zemniekiem, gan ar bronzas laikmeta lopkopjiem, zemniekiem, tāpēc ir pamats apgalvot, ka latviešu senči ir gan akmens, gan bronzas laikmeta iedzīvotāji un ka viņu atstātās pēdas ir latviešu kultūras mantojuma būtiska sastāvdaļa,” secina A. Vasks.

Akadēmiķe un zinātniskā redaktore **Ilga Jansone** papildina teikto – 1. sējumā ir arī raksti par valodu, etnogrāfiju, folkloru, mitoloģiju un skatījums uz latviešiem no malas. I. Jansone atklāj, piemēram, faktu, ka pirmie vārdu „Latvija” mūsdienīgā izpratnē 17. gadsimta beigās ievieš latviešu

valdniekiem Visvaldi, Tālvaldi u. c., kas palīdzēja radīt valstisku ma apziņu.

Vēsturnieks skaidro, ka valsts neveidojas vienā dienā: vispirms jāveidojas valsts elementiem, kas ir tauta, publiskā vara un teritorija. G. Zemītis pierāda rietumu civilizācijas ietekmi neatkarīgas Latvijas valsts veidošanās procesā.

Zinātniskais redaktors **Viktors Hausmanis**, runājot par latviešu kultūru kā nacionālās identitātes pamatu pamatu, akcentē sev tuvāko tēmu – teātri. Viņaprāt, viena no spilgtākajām nacionālās identitātes izpausmēm ir teātra mīlēšana. Ādolfs Alunāns teicis, ka „teātris ir kā spieģelis, kurā mēs savu dzīvošanu redzam”, bet salīdzinājumā ar vācu teātri latviešu teātra mākslai raksturīga lielāka vienkāršība, pietuvošanās dzīves īstenībai, tāpat citāda mentalitāte.

Kā secina V. Hausmanis, teātris palīdzēja nosargāt latviešu valodu un latviskumu arī trimdā. Pašlaik latvieši piedalās Eiropas kultūras veidošanā – par to liecina izcilie mūziķi, dziedātāji, režisori.

4. sējumā personu rādītājs aizņem simts lappušu. Vēstures zinātnu doktors **Valdis Blūzma** rakstījis par personībām un viņu lomu Latvijas vēsturē un kultūrā, bet konferencē atklāj arī darba procesā radušās problēmas, piemēram, kā

Patiesības grāmata

Diskusijā sevi par novadpētnieku pārstāvi piesaka **Guntis Eniņš**. Viņš uzskata, ka Latvijā masu medijiem pārsvarā piemīt dzeltenā kaite, jo tie cenšas iztapt sabiedrības emocijām. „Zinātnei grūtajā bada laikā, kad atrodamies māņu un maldu jūrā, iznākusi patiesības grāmata, kas ir kā stiprs kuģa masts, pie kura turēties,” teic G. Eniņš.

LZA goda loceklis kinorežisors **Jānis Streičs** krājumu salīdzina ar gara gaismu, kas vajadzīga, viņaprāt, gaidāmajā tumsonības laikā. „Tas ir kā Latvijas zemes sāls. Paveiktais J. Stradiņa vadībā palīdzēs sadziedēt vēsturiski pušu cirsto tautas gaitu,” emocijas neslēpj J. Streičs.

Goda doktors **Eduards Bruno Deksnis** uzteic krājuma pārsteidzoši kvalitatīvo noformējumu. Viņš norāda, ka angļu valoda 20 gadu laikā ir mainījusies, bet tulkojot diemžēl nācies saskarties ar svešvārdu barbarisku transkripciju, īpaši uzvārdu, pilsētu nosaukumu rakstībā.

Romas Katoļu baznīcas arhibīskaps, LZA goda loceklis **Zbignevs Stankevičs** izsaka gandarījumu, ka iznācis šāds krājums, jo tas ir aktuāls saistībā ar Satversmes preambulu, kurā jāiestrādā jautājums par identitāti. Tāpat iesaka nebaidīties un atzīt, ka Latvijā ir kultūras

dziesmām, dejām, bet viņa vislielākais gandarījums – ka nav aizmirsta arī Latvijas daba kā vērtība, par kuru jūsmo arī daudzi jo daudzi atbraucēji no citām zemēm.

Valodniece **Aina Blinkena** uzskata, ka šis darbs visiem būtu obligāti jāizlasa. „Tā ir liela dāvana visai mūsu tautai,” teic A. Blinkena.

Ceļamaize nākotnē

Krājuma atvēršanas svētkos Latvijas Valsts prezidents **Andris Bērziņš** uzsver, ka tas ir fundamentāls darbs, kas ieradies pareizā laikā. „Mūsdienu pasaule strauji mainās, tā kļūst arvien atvērtāka, redzam arī Latvijas vislielāko izaicinājumu – cilvēki atstāj valsti. Neesam atraduši vispareizākās zāles, lai šo jautājumu risinātu, bet krājuma sējumi atklāj cilvēkus, kas jau pirms pusotra gadsimta rādījuši pareizo ceļu,” novērtē Valsts prezidents, aicinot to nekavējoties izmantot.

Grūti bijis atrast autorus, kas uzrakstītu par jaunlatviešiem, jaunstrāvniekiem, 1905. gada revolūciju, traģisko strēlnieku likteni, Pirmo pasaules karu, pārāk skopi un vienpusīgi runāts par periodu no 1940. līdz 1990. gadam. „Pilnīga laikmeta kopaina neveidojas, par maz runāts par izdzīvošanu, par pielāgošanos apstākļiem, par komformismu, kolaborāciju. Tas ir sāpīgs temats, bet īgauni prot par to runāt daudz atklātāk, un tas mums ir ļoti svarīgi,” uzsver J. Stradiņš. Akadēmiķis arī norāda, ka trūkst sociāldemokrātu un kreiso lomas izvērtējuma 20. gadsimta pirmās puses vēsturē.

„Raini ar viņa vispārcilvēciskajām idejām, ar viņa gara spēku esam pazaudējuši pavisam. Manuprāt, Rainis un tautsaimnieks Kārlis Balodis bija tie latviešu intelektuāļi, kuriem būtu jāvelta pat atsevišķas nodaļas. Piekritu Elzas Mucenieces atziņai, ka jāveido jauns, politiski neangažēts

“ Latvieši ir čakla, darbīga, talantīga, uzņēmīga, sīksta un pacietīga, pieticīga, iecietīga, nevardarbīga tauta, taču demogrāfija, valdošo aprindu savtīgums, sašķeltība,

17. gadsimta hronikā pieminējuši lietuvieši un vēlāk jaunlatvieši Juris Alunāns, Atis Kronvalds un Auseklis lietojuši vārdu „Latvija”, attiecinot uz tagadējo mūsu zemes teritoriju. Valodnieki uzskata, ka vārda „Latvija” un „latvietis” pamatā ir hidronīmi un latvieši ir Lat(u)vas upes apdzīvotāji, jo ir Lat-ežeras (ezers, no kura iztek Nemunas kreisās pietekas, kuru nosaukumos ir sakne „lat-” (-let, lot-) ‘tecēt’, kas ar laiku ieguvusi arī nozīmi ‘mitrs’, ‘purvs’, ‘pelķe’. Apelativs latviešu valodā – lat(a): ‘zemes strēmele’, ‘lauks’; lat(e): ‘lauks’, ‘tūruma gabals’.

3. sējuma zinātniskais redaktors vēstures zinātņu doktors **Guntis Zemītis** atklāj Latvijas valstiskuma pirmsākumus. „Agrīnā valstiskuma tēma vienmēr ir bijusi cieši saistīta ar politiku, jo ietver tautas tiesības, pretenzijas uz teritoriju, būt, dzīvot šajā teritorijā un veidot valstiskumu vēsturiski ilgā laika periodā,” stāsta vēsturnieks. Demonstrējot Kijevas Krievzemes teritorijas vēsturisku attēlu, G. Zemītis piebilst, ka joprojām nerimst diskusijas par krievu valsts izcelšanos, par vēsturisko normāņu, vikingu, varjagu lomu, arī pašreizējie Ukrainas notikumi liecina par vēsturisko notikumu nozīmi.

„Radišanas mīts ir vajadzīgs katrai nācijai un katrai valstij, sevišķi tas uzplauka 19. gadsimta beigās, kad radās tāda parādība kā nacionālisms, tāpat 20. gadsimta sākumā Latvijas brīvvalsts laikā,” stāsta G. Zemītis, atgādinot par 13. gadsimta Senlatvijas

parādīt personību telpā.

Krājuma praktiskais vadītājs un zinātniskais redaktors akadēmiķis **Tālavš Jundzis** atzina, ka visi klātesošie ir unikāla un vēsturē paliekoša notikuma dalībnieki, jo iznācis Latvijas vēsturē pirmais tik plaša apjoma pētījuma rezultāts par latviešiem un Latviju. „Lai arī tā nav enciklopēdija, tas ir fundamentāls darbs, kur koncentrēti varam atrast informāciju par latviešiem kā etnosu, par kultūru, valsti utt. Tas ir labākais, ko Latvijas zinātne var piedāvāt,” ir pārliecināts T. Jundzis un piebilst, ka nav aplūkotas tēmas, kuru atspoguļošanai autorus diemžēl nevarējis atrast, piemēram, par Latvijas drošības un aizsardzības jautājumiem, par Latvijas vietu ANO, par sportu nācies lūgt rakstīt sporta žurnālistu. „Latvijā

Lai arī tā nav enciklopēdija, tas ir fundamentāls darbs, kur koncentrēti varam atrast informāciju par latviešiem kā etnosu, par kultūru, valsti.

nav zinātnes apakšnozares, kas prognozē valsts nākotni. Pirms četriem gadiem uzrunājām toreizējo Latvijas stratēģiskās analīzes komisijas priekšsēdētāju R. Ķīli, kurš atteicās to darīt, bet atsaucīgs bija rakstnieks Zigmunds Skujiņš, un krājumā ir ietverts viņa redzējums,” dažus kritiskus vērtējumus atklāj T. Jundzis.

ka Latvija ir kultūras lielvalsts, un kultūru izmantot kā integrācijas līdzekli.

„Ja valsts ir vērtība, tad jāuzņemas līdzatbildība par valsti, šeit es apelēju pie zinātniekiem, kuros ir milzīgs potenciāls, kuri to izmanto nepietiekamā mērā, lai ietekmētu arī politisko situāciju un valsts kļūtu mūsu, un ar to identificētos,” uzsver Z. Stankevičs. Viņaprāt, uzteicams fakts, ka beidzot pārvarēta padomju laika klišeja par sliktajiem vāciešiem, bet vēl jāpārvar izaicinājums uzskatā par sliktajiem krieviem.

Daugavpils Universitātes profesore **Zaiga Ikere** cita starpā iesaka atbrīvoties no tādas īpašības kā skaudība un vairāk priedēties par tautiešu sasniegumiem, un tieši kristietība, viņasprāt, palīdz

atklāt prieku un mīlestību. „Mēs esam zinātkāri, drosmīgi un arī spītīgi, bet tādiem jābūt, lai izturētu, lai tauta izturētu,” teic Z. Ikere.

Dabas pētnieks **Jānis Brikmāns** latviešu spēka avotus saskata dabā, latviskā dzīvesziņā, tradīcijās. Viņš atgādina cittautiešu atzīnīgo vērtējumu par mūsu kultūru,

patērētāju filozofija gremdē latviešus un Latvijas tautu.

A. Bērziņš pateicas visiem rakstu autoriem, īpaši akadēmiķim J. Stradiņam. „Iesaku visiem, īpaši tiem, kas veido politiku un grib ienākt politikā, izlasīt vismaz Z. Skujiņa rakstīto,” teic Valsts prezidents, arī par jau pārbaudīto pieredzi attiecībā ar mazākumtautībām. Viņaprāt, īpaša vērība jāvelta augstākās un profesionālās izglītības reformām.

„Lai šis rakstu krājums ir kā ceļamaize pareizā ceļa atrašanai nākotnē!” novēl A. Bērziņš.

LZA prezidents **Ojārs Spārītis** atzīst, ka paveikts liels un nozīmīgs darbs, taču diemžēl valsts pret zinātniekiem izturas ar necieņu, jo pētījuma veikšanai tika piešķirusi finansējumu tikai 36, nevis 48 mēnešiem, kuru laikā notika darbs.

Akadēmiķis **J. Stradiņš** vēlreiz atklāj krājuma izdošanas ieceres vēsturi un paveikto.

Viņš atgādina nesen ārvalstu ekspertu veikto Latvijas zinātnisko institūciju novērtējumu un izsaka minējumus, kā varētu tikt novērtēts šis krājums, – lielākā daļa no pētniekiem pārstāv institūtus, kuri saņēmuši vērtējumu „2” vai „3”. „Atzīme „2” nav nemaz tik slihta, jo viņu vērtējumā tas ir pietiekami labs nacionāla līmeņa spēlētājs,” ar smaidu teic J. Stradiņš un piebilst, ka rakstu krājums rāda humanitāro zinātņu attīstības līmeni.

un akadēmiski brīvs skatījums uz dzejnieka un politiķa Raiņa vietu Latvijā un Eiropas ideju vēsturē,” teic akadēmiķis. Viņš izsaka nožēlu, ka nav arī atspoguļots atkušņa laiks, kas deva Imantu Ziedoni, Ojāru Vācieti, Vizmu Belševicu. Nav arī īpašu rakstu par latvietību un latvisko dzīvesziņu, bet to jāmēģina atklāt no pētījumiem par folkloru, valodu, tradīcijām, nav arī raksta par kristīgām vērtībām – ir tikai par konfesijām, toties ir plašs materiāls par Eiropas vērtībām Latvijā.

„Jāturpina diskusija par vērtībām, jo, manuprāt, humānisma un apgaismības vērtības būtu jāliek pirmajā vietā. Ārpus krājuma palicis latviešu kā etnosa kopējs raksturojums, pašnovērtējums un nākotnes izredzes,” vērtē J. Stradiņš un secina, ka latvieši ir čakla, darbīga, talantīga, uzņēmīga, sīksta un pacietīga, pieticīga, iecietīga, nevardarbīga tauta, taču demogrāfija, valdošo aprindu savtīgums, sašķeltība, patērētāju filozofija gremdē latviešus un Latvijas tautu. „Tautai liktu atzīmi tuvāk četriniekam ar lielu cerību uz atdzimšanu un lielāku ideālismu,” secina akadēmiķis un jautā, kādu atzīmi likt Latvijas valstij un tās attieksmei pret zinātne.

atziņēs; skumjāk, ka ar laiku apjautām, cik daudz interesanta un noderīga pagājis garām. Kaut kas tur nebija kārtībā, un ne mēs vieni bijām pie vainas.

Skolotāja profesijas standartā nodarbinātības apraksts sākas šādi: „Darbība saistīta ar izglītības programmu īstenošanu atbilstoši valsts izglītības standartiem vai programmām.” Tālāk seko virkne citu svarīgu un noderīgu domu, taču šķiet, ka daudzi (ne paši skolotāji, ne pārējie) nav tikuši tālāk par šo teikuma daļu. Vai būtu daudz gribēt, lai skolotāja profesijas standarta centrā (un pirmajā teikumā) ir apņemšanās veicināt katra skolēna izaugsmi un attīstību?

Pasaules prakse rāda, ka aizvien biežāk kompetenta skolotāja kvalifikāci-

vieta paradas pedagoģija izpratne par skolēnu daudzveidību, spēja veidot daudzveidīgu mijdarbību un atrast visatbilstošākos pedagoģiskos paņēmienus mācīšanās vides un atmo-

“ Jau kopš Pestaloci laikiem attiecībā uz pedagoģisko procesu un skolotāja lomu runāts par prāta, rokas un sirds klātbūtnes nepieciešamību.

sferas radīšanai (jo zinātne mums aizvien pārliecinošāk saka, ka ar varu nu tiešām nekas nesanāk...), tad nāk savas zinātņu jomas pārzināšana, un tas viss iekļaujas normatīvo dokumentu un sagaidā-

ka (gandrīz) viss tas pats, un tomēr citādi. Vai summa mainās no saskaitāmo kārtības? Viens gan ir skaidrs: pamainot saskaitāmos vietām, saskaitīt ir vieglāk, un varbūt tieši tas

nepieciešams mūsu skolotāju atbalstam – pamainīt akcentus.

Augstas kvalitātes skolotājs ir lēmumu, *profesionālu* lēmumu pieņēmējs, kurš zina mērķi, uz kuru ved, bet arī pazīst savus

skolas solos.

Jau kopš Pestaloci laikiem attiecībā uz pedagoģisko procesu un skolotāja lomu runāts par prāta, rokas un sirds klātbūtnes nepieciešamību, angļu valodā tik skaisti izteiktu trīs H (*head, hand, heart*) principā, par ko mūsdienās aktīvi iestājas Eiropas Padomes izglītības programmas. Patiesībā jau tas ir tas pats zināšanu, prasmju un attieksmes veidošanas jautājums. Ar zināšanām un prasmēm viss ir vairāk vai mazāk skaidrs, bet izšķirošo lomu nospēlē jautājums par attieksmi – pret ko ir šī attieksme: savu zinātņu jomu (mācību priekšmetu, izņemamo vielu) vai bērnu, skolēnu, cilvēku, ar kuru pedagogs ir kopā. Te sirds princips ir būtisks, lai pedagoģiskā

vai trīs atpakaļ, lai tiktu uz priekšu, uzlabosies arī rezultāti.

Aizvien pārliecinošāk atskan apgalvojums, ka 21. gadsimtā skolotājs aizvien vairāk kļūst procesu veicinātājs, ne tik daudz zināšanu avots, un daļa skolotāju visā pasaulē par to ir satraukusies, saskatot apdraudējumu savam prestižam. To grūti saprast, jo kas gan var būt sarežģītāk un vienlaikus aizraujošāk kā būt blakus cilvēkam augšanas un attīstības gaitā, spējot palīdzēt. Tā ir mūsdienu skolotāja profesionālisma būtība.

Pienācis laiks katram skolotājam apzināti veidot savu personīgo mācīšanas teoriju, kurā saskaitāmie ir: mani audzēkņi + es + viss, ko es zinu + situācija (konteksts), kurā atroda-

jie uzminētu. Kad pienāca mana kārta, es stāstīju, ka „šim cilvēkam ir tiesības un pienākums katru dienu pieņemt neskaitāmus ļoti svarīgus lēmumus, katru dienu ir iespēja tikties ar interesantiem un radošiem cilvēkiem, darāmais katru dienu ir atšķirīgs, neatņemama šī darba sastāvdaļa ir nepārtrauktas iespējas mācīties, tikties ar tuviekiem un tālākiem kolēģiem. Šim cilvēkam ir iespējams redzēt sava darba rezultātus, un viņa darbs ietekmē ne vien daudzu cilvēku dzīves pašlaik un nākotnē, bet arī visā valstī”. Lielas firmas vadītājs, slavēna aktrise, rakstnieks, politiķis... – atbildes bira viena pēc otras. Vai jūs pazīstat šos saskaitāmos? Vai saprotat, par ko es runāju? ■

Tapis Latvijas vēsturē apjomīgākais pētījums

Turpinājums no 3. lpp. ►

Izglītības un zinātnes ministre **Ina Druvieta** uzskata, ka krājums ir liels ieguldījums mūsu pašapziņas celšanā. Viņasprāt, krājumam jāklūst par ro-

kasgrāmatu visiem, kas Latvijas zinātnei skata gan nacionālā, gan starptautiskā dimensijā. „Visiem, kas pūlas atspēkot aizspriedumus un stereotipus par zinātnes nozīmi valsts attīstībā un kas pagaidām

nav pielikuši pietiekami daudz pūļu, lai mūsu intelektuālā izaugsme balstītos uz plašu pagātnes pieredzes pārzināšanu, lai reāli apzinātos, kādu ieguldījumu zinātnes attīstībā spēj dot katra no-

zare,” ieteic ministre un secina, ka krājuma pluss ir tā multidisciplinārais raksturs, kas palīdz skaidrāk apzināties, ko dod humanitārie un sociālas ievirzes pētījumi.

LU Akadēmiskās bib-

liotēkas vadītāja **Venta Kocere** informē, ka krājums nonāks arī 50 bibliotēkās ārzemēs.

Pirmos krājuma eksemplārus dāvina finansiālijiem atbalstītājiem – AS „Grindeks”, SIA „Itera

Latvija” un tās vadītājam Jurim Savickim, Pētera Avena labdarības fondam „Paauzde”, aptieku tikla „Saulas aptieka” vadītājam Guntim Belēvičam, Atim Sausnītim un Ivaram Strautiņam. ■